

FRANCOUZSKÁ LITERATURA

Petr Kylvoušek

Středověk

Co nutno vědět?

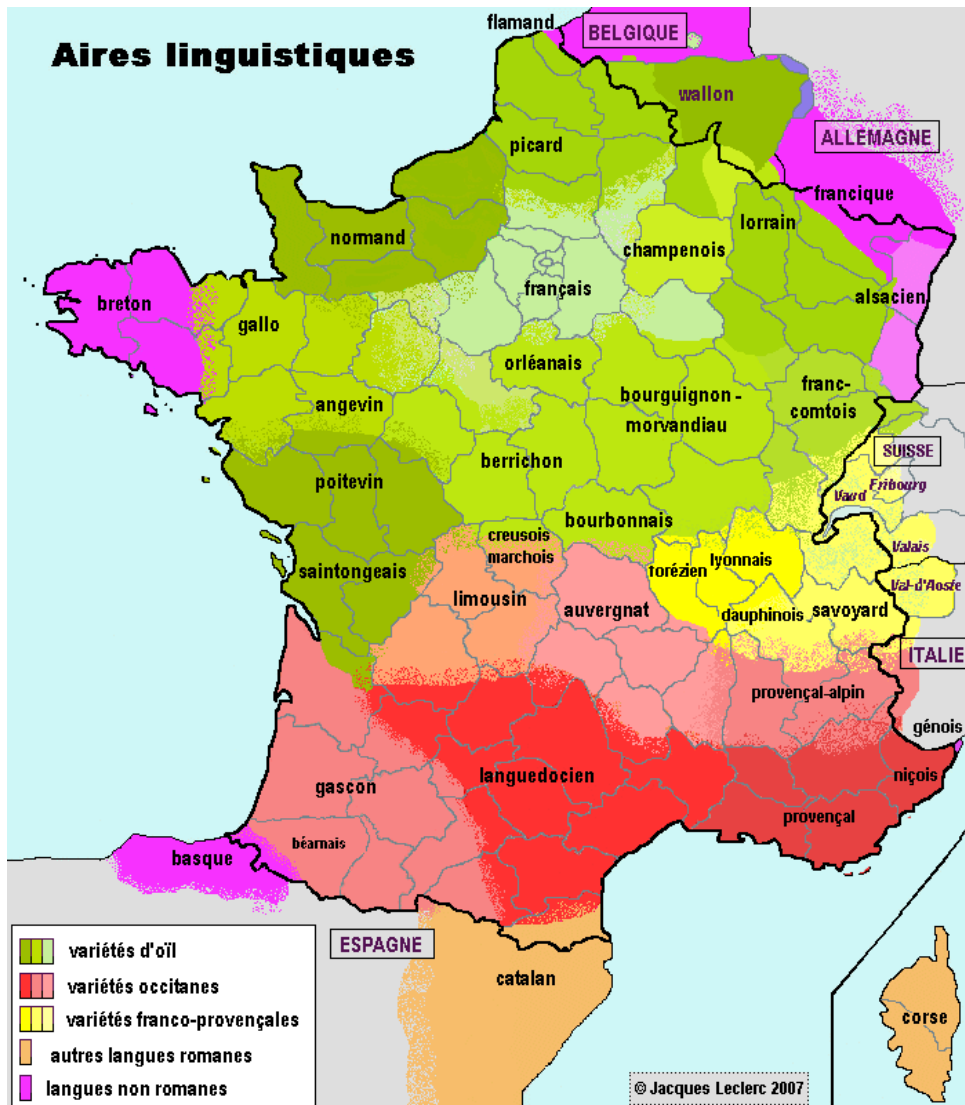
Rozsah a heterogenita zkoumaného období

To, co označujeme jako středověk, zahrnuje období pěti století, přibližně od roku 1000 do konce 15. století, tedy období příliš dlouhé a příliš bohaté na to, aby nebylo možné je rozlišit.

Jazyková otázka

Středověká kultura se vyvíjela ve vícejazyčném prostředí. **Latina** měla čestné místo jako posvátný jazyk, prostředek vědění a víry, vytvářela solidaritu mezi intelektuály v evropském měřítku.

Změna: královské nařízení z Villers-Cotterêts z roku 1539, jímž František I. nařídil používání francouzštiny.

Nejstarší literární texty jsou psány v dialektech. Jednotná literární francouzština až od 13. století.

Langue d'oc x Langue d'oïl

Jean de Meung
captatio benevolentiae v *Románu o růži*

„Si m'excuse de mon langage
 Rude, malotru et sauvage,
 Car nés ne suis pas de Paris.“

Bariéra mentality

- obtíž naučit se žít ve velkém společenství - ve městech (srov. dílo historika Slavíka, popisy Indra Montanelliho ve Vita di Dante), obtíž naučit se respektovat jinou spravedlnost než kmenovou pomstu (srov. La Chanson de Roland);
- kritéria krásy a ošklivosti (La Chanson de Roland, Aucassin et Nicolette), kritéria slušnosti (vyjádření smutku v La Chanson de Roland, jazyk slušnosti v salonech 17. století);
- všudypřítomnost náboženského faktoru, vášeň pro teologické disputace (Abélard, Petrus Lombardus, Siger Brabantský, Albertus Magnus, Tomáš Akvinský, Peckham), moc církve (ve Francii 13. století: 60. léta 17. stol. 000 cisterciáckých mnichů; 550 benediktinských opatství, včetně opatství Saint-Régnier s 2 500 domy, 6 000 ha, 10 000 slepicemi), náboženské války v 16. století, pronásledování jansenistů v 17. století, svobodomyšlný nonkonformismus v 18. století

Jiný status literatury, jiné publikum

1. oralita koexistuje s písmem (středověk);
2. převládá psaná literatura, ale ústní projev stále hraje velmi důležitou roli (renesance, baroko, klasicismus, rokoko)

Důsledky v žánrech, tematicce (intimita?), stylu a kompozici, kontaktu s publikem

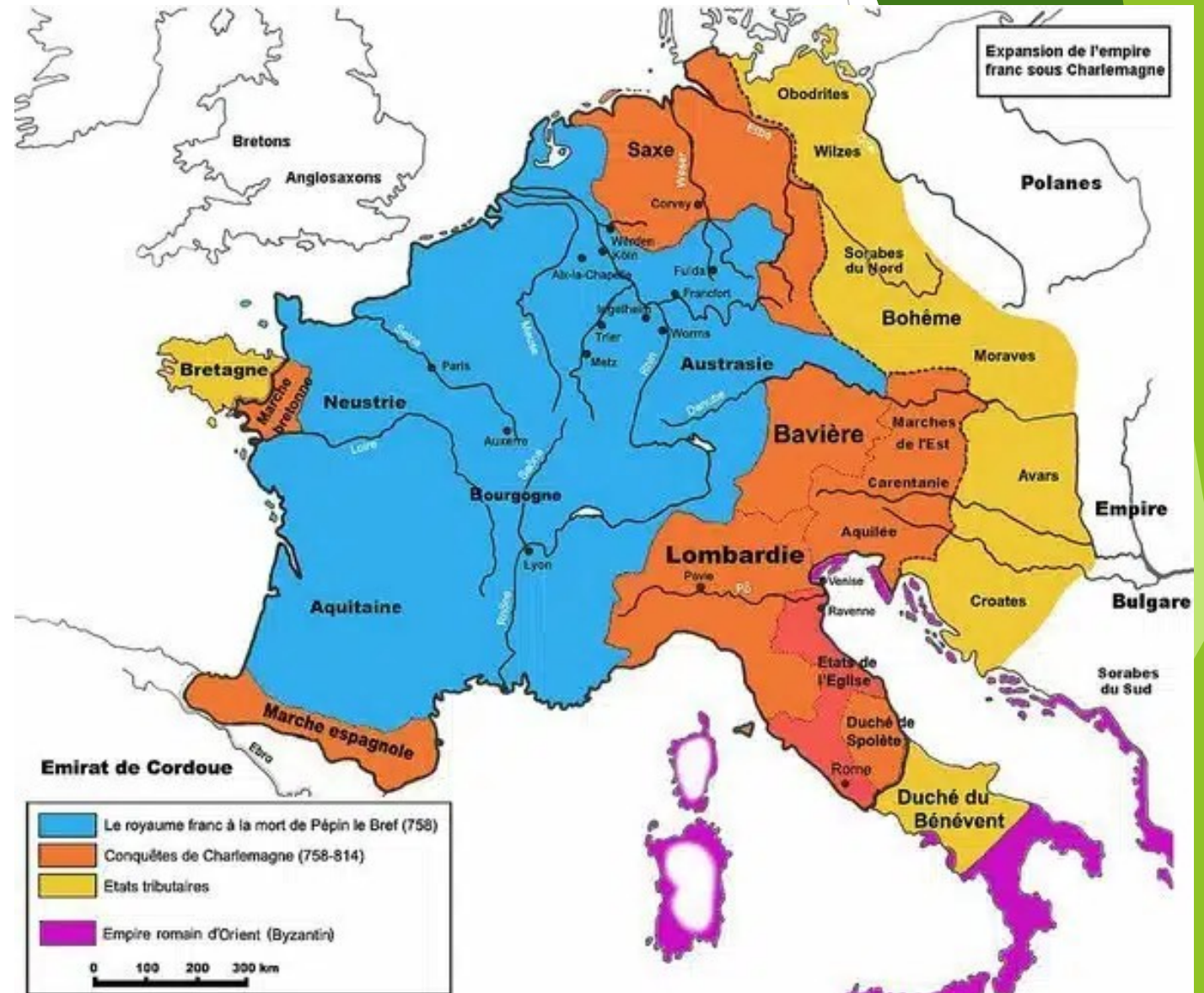
Jiné postavení tvůrce

anonymita, (ne)originalita

Karel Veliký a jeho reformy - vznik národních literatur

Schola Palatina

Alcuin z Yorku, irští básníci Dungal a Joseph (význam Irska a Britských ostrovů pro zachování evropské kultury), Lombard'an Paulus Diaconus (Gesta Langobardorum), Vizigót Théodulphus, Fortunatus, Anghilbert (dvorní „Homér“) historik Eginhard, autor Vita Karoli

Literatura v lidových/národních jazycích

Učený proud karolinské kultury byl doprovázen probuzením zájmu o literaturu v „jazycích lidu.

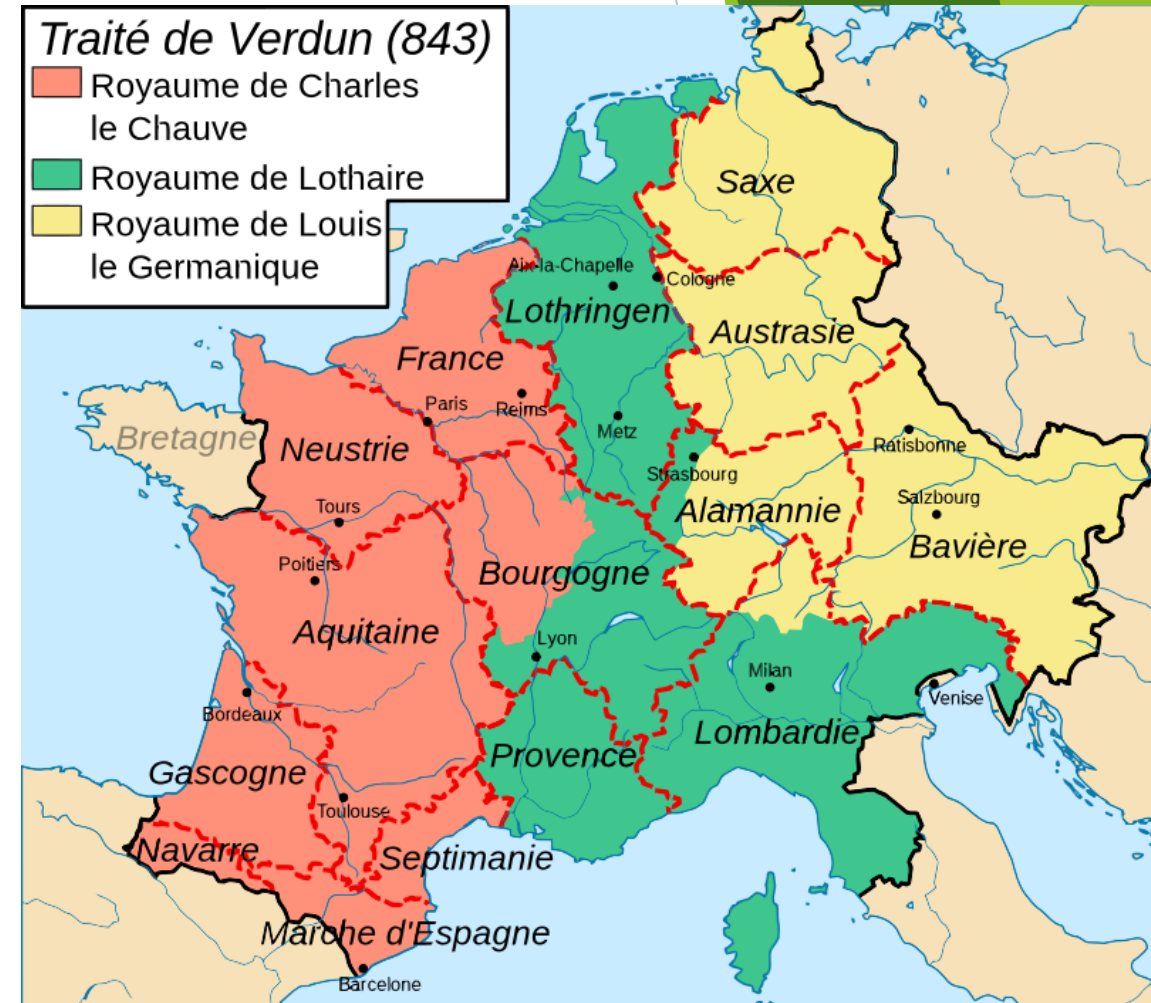
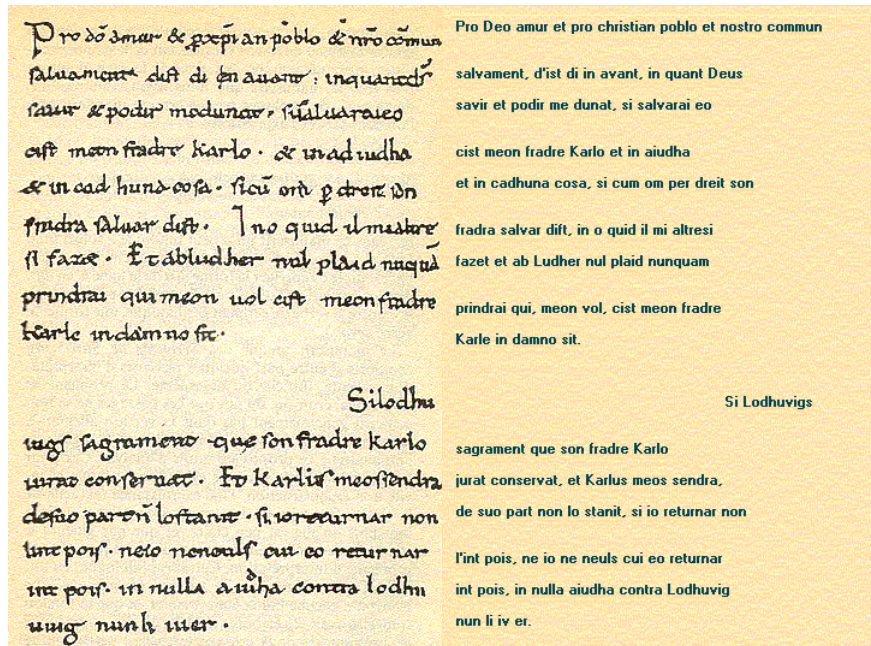
Učenci tyto básně, které byly sepsány na příkaz Karla Velikého, označovali jako „barbara et antiquissima“.

Karel Veliký prý také vydal gramatická pravidla pro používání franského jazyka a zavedl franské termíny pro měsíce a dvanáct větrů. Tímto způsobem dával tentýž císař, který se snažil znovu zavést klasickou latinu, oficiální existenci literatury v lidových jazycích

Ve stejném duchu a z podobných důvodů rozhodl koncil v Tours v roce 815, že kněží budou napříště svá kázání věřícím provádět „in lingua romana rustica“ nebo „in lingua theotisca“.

Štrasburské přísahy

Štrasburské přísahy (842) obsahují první texty v „románštině“ a „germánštině“. Jedná se vlastně o úryvek z kroniky, kterou sepsal Nithard, levoboček básníka Anghilberta. Nithard líčí události své doby pomocí listin a jejich citací, odtud také zápis „přísah“ v původním znění, nikoli v latině.

Rychlý vývoj a diferenciacie

9. století - hagiografická literatura

11. století - hagiografická literatura a profánní literatura

12. století - hagiografická literatura a diferenciacie profánní literatury na vysoký a nízký styl (kurtoazie a antikurtoazie)

Hagiografie

Sekvence o svaté Eulalii (krátce po roce 882) v opatství Saint-Amand u Valenciennes. Skládá se z 29 veršů v jazyce na půli cesty mezi středověkou latinou a francouzštinou, jehož veršování, které již dlouho přitahuje pozornost badatelů, je zřejmě založeno na střídání rytmu silných a slabých úderů.

Následují další nábožensky inspirované skladby v langue d'oc i langue d'oïl: **Pašije** o 516 osmislabičných verších psané v dělených kupletech (10. století, rukopis Clermont-Ferrand), **Život svatého Leodegara** v osmislabičných verších seskupených do strof po šesti verších, **Život Boethiův** o více než 250 verších. Největší z těchto hagiografických básní, pocházejících z kapetovského období, je bezpochyby **Život svatého Alexia**, napsaný kolem poloviny 11. století (125 strof o pěti desetislabičných) ve franko-provensálském dialektu.

Hrdinské písně

Chansons de geste (lat. gesta = činy, skutky) čerpají náměty z 5. -9. století a v textech vzniklých mezi 11. a 14. stoletím odrážejí ducha (ideologii) 11. -12 století.

Nejstarší: *Píseň o Rolandovi*, *Píseň o Vilémovi Oranžském*, *Gormond a Isembard* (konec 11. století); *Pout' Karla Velúikého*, *Ludvíkova korunovace*, *Dobytí Orange*, *Vilémovo poustevnictví* (1. polovina 12. století); *Girart z Roussillonu*, *Aioul*, *Fierabras*, *Aimeri z Narbonne*, *Bertha s velkou nohou*, *Raoul z Cambrai*, *Amis a Amil* (2. polovina 12. století).

Rozděleno do 3 (4) cyklů (Bertrand de Bar-sur-Aube, 13. stol.)

1. Geste du Roi; 2. Geste de Garin de Monglane (Guillaume d'Orange); 3. Geste de Doon de Mayence; 4. Nezařaditelné eposy

Dvorská literatura - 12. - 13. století

Společenské, politické a kulturní změny

Kolem roku 1050 v Itálii a ve Francii proběhla zásadní politická a společenská transformace: nová společenská třída - měšťanstvo - začala nezadržitelně stoupat a vedla k velkým evropským revolucím 17., 18. a 19. století.

Z právního a fiskálního hlediska byly svobodné obce přímo odpovědné královské moci, která jim na oplátku poskytovala přiměřenou míru autonomie.

Šlechta, která dosud dominovala ve vztahu ke královské moci, se nyní ocitla v kleštích. Král podporoval města a ta mu na oplátku poskytovala podporu proti feudálům. Král a města měli společný zájem: král chtěl centralizovat moc, zatímco města viděla v centralizaci další výhodu z hlediska bezpečnosti na silnicích, rozvoje obchodu a omezení kontroly místních pánů nad venkovem - který by byl pro města dalším potenciálním trhem a také zdrojem pracovních sil. Roztříštěnost a autarkie monarchií raného středověku byly minulostí.

Vědění opouští kláštery sekularizuje se

Univerzity: Salerno, Neapol, Bologna, Padova, Paříž, Montpellier, Oxford, Cambridge, Salamanca, Toledo. Intelektuální dobrodružství rozumu, intelektuálové tvoří mezinárodní společnost se svými hrdiny a mistry v teologii: *doctor irrefragabilis* - Alexander de Hall, *doctor seraphicus* - Giovanni di Fidenza, *doctor universalis* - Albertus Magnus, *doctor angelicus* - Tomáš Akvinský.

Kontakt s muslimským světem (Španělsko, Sicílie, Itálie) seznámil Evropu s řeckou filozofií. Učitelé Evropy byli arabští filozofové Avicenna, Maimonides a Averroes. V Toledo židovští učenci na dvoře Alfonse VI. Moudrého přeložili Aristotele z arabštiny do latiny dříve, než **Vilém z Moerbecku** vytvořil překlad z řečtiny.

Touha a vášeň poznání: když biskup z Chartres zakázal mistru **Abelardovi** přístup do kostelů ve své diecézi, postavil si Abelard, v Maisoncelles-en-Brie, kam byl vykázán, chýši, kolem níž jeho pařížští studenti vybudovali svůj kampus.

Reforma církve a zbožnosti

Nezávislost: 11. století vznik **kolegia kardinálů**, nový způsob volby papeže, ve 12. století zavedení **celibátu** po vzoru klášterního řádného kléru a zavedení *ordo canonicus*.

Nutnost čelit sociálním problémům: hromadění statků (včetně církevních), lichvě, sociální diferenciací ve městech, která vedla ke vzniku městského proletariátu, promiskuity a prostituce.

Reformní hnutí 11. až 13. století. Požadavek nové čistoty mnišského ideálu: **svatý Romuald** v Itálii (951-1027), **svatý Bruno z Kolína nad Rýnem** (1030/35-1101; založil **kartuziánský řád**), opat **Robert z Molesme** (+1111) založil **cisterciácký řád** (1098), proslavený **Bernardem z Clairvaux** (1090/91-1133).

Hnutí zbožnosti se rozšířilo i do rytířského stavu. Nové poslání rytíře. Rytířské řády se objevily během křížových výprav: **johanité** (nyní Maltézští rytíři) v roce 1099, **templáři** v roce 1118, **řád německých rytířů** v letech 1189/90 (1198).

Nutnost čelit **laické zbožnosti**: **Petrus Valdo** (1140-1217) v Lyonu, **bekyně** (od roku 1170) v Nizozemí a severní Francii, **arnoldisté** a **humiliáti** v severní Itálii, **kataři** v Provence, Languedoku a Akvitánii.

Institucionalizace **městských řádů** : **františkáni** (František z Assisi, 1181/82-1226), **dominikáni** (Dominik, 1170-1221), včetně **terciářských hnutí**

Represe: křížové výpravy a inkvizice, např. proti katarům - albigenským (1209-1226)

Nové formy bohoslužby a rozvoj teologického myšlení: Kult **Panny Marie**, vynález **očistce**, redefinice **spásy duše** a **eschatologie**.

Dvorská kultura a dvorský duch (*cortezia*)

Nové pojetí lásky: láska-vášeň; Denis de Rougemont, *L'Amour et l'Occident* (1939)

	Nauka	Teoretická aplikace	Realizace
Antické pohanství	Esenciální, přímé mystické spojení (šťastné spojení s božstvím)	Lidská láska (manželství) není zdrojem štěstí	Hedonismus, odmítání vášně: „desinas ineptire“ (Catullus)
Křesťanství	Zprostředkované spojení (přijímání, prostřednictvím Božího těla a křesťanské komunity)	Láska k bližnímu (koncepte šťastného manželství)	Bolestná konfliktnost podporující vášně

Kurtoazie = důrazem na individualitu je to negace křesťanské koncepce, ale zároveň převzetí její spirituality

Spiritualizace milostného osobního vztahu: Sv. Augustinus: *Amabam amare*; poezie básníka Fortunata (6. st.)

láska k lásce samotné = *passio*, vášně

láska = cit, který není utilitární, který je mimo utilitární manželství

Tristanův komplex, milostný trojúhelník

Okcitánští trubadúři (langue d'oc)

Guilhem de Poitiers (Peitieu) (1071-1127) - 6. hrabě z Poitiers a 9. vévoda akvitánský, průměrný politik, vynikající básník; otec Eleonory Akvitánské a dědeček Marie de Champagne a Aélis de Blois

Jaufré Rudel (asi 1150) - kníže z Blay; jeho smyšlený životopis (*vida*) ilustruje *amor de lonh* k hraběnce z Tripolisu, protože o ní slyšel od poutníků, kteří se vraceli ze Svaté země a Antiochie; vydal se na cestu a v Tripolisu smrtelně onemocněl, v hospicu ho hraběnka navštívila, v její náruči se mu vrátil se mu sluch a zrak; děkoval Bohu, že mu dal toto požehnání; zemřel a hraběnka se stala jeptiškou.

Bertrand de Ventadour (činný kolem roku 1150) údajně syn pekaře na hradě Ventadour v , spjatý se dvorem Eleonory Akvitánské a Raymonda V. z Toulouse

Bertrand de Born - limousinský trubadúr a bojovný rytíř, účastnil se válek a intrik, které rozvrátily anglický dvůr Jindřicha II. Plantageneta; jeho oblíbeným žánrem je *sirventès* (30 skladeb), ale máme od něj také *planh* o smrti mladého prince a milostné písně

Severofrancouzští truvéři (langue d'oïl)

Thibaut IV. ze Champagne (zemř. 1253), hrabě ze Champagne, navarrský král, hudebník i básník; podle jeho *vidy* zamilován do královny regentky Blanky Kastilské; významné dílo (65-70 skladeb)

Conon de Béthune - hrál důležitou roli ve 4. křížové výpravě (1202-1204); vstoupil do služeb Byzantské říše, několikrát vrátil do Francie jako velvyslanec, zemřel v Byzanci v roce 1220.

Lyrické žánry

Cant, Chant Canzon - milostná píseň, nejreprezentativnější forma lyrické poezie.

Alba (svítáníčko) - ustálené téma svítání: 3 postavy - milý, milá, strážce

Pastorella - *locus amoenus* venkova, chytrá pastýřka odmítající svody rytíře

Tenzon (nebo tenson) - veršovaný spor na téma poezie, lásky, náboženství, teologie nebo politiky; někdy jde o veršované souboje, které se skutečně odehrály mezi dvěma trubadúry; nebo mezi ním a ní.

Sirventès (serventois) - morální nebo politická satira (Bertrand de Born, Peire Cardenal, Guilhem Figueira, Guilhem de Montanhol).

Planh (nářek) - pochází z pohřebního *planktu* vrcholného středověku; nářek nad smrtí Paní (srov. náboženský žánr *pašijí*), ale také nářek nad smrtí jakékoli blízké osoby: Bertrand de Born složil *planh* nad smrtí anglického prince, kterého miloval.

Vida - životopis a fiktivní autobiografie některých trubadúrů: viz Jaufré Rude a jeho *amor de lonh* pro Mahaut z Tripolisu; Blondel de Nesle (trubadúr z Artois) a Richard Lvi Srdce, kteří se setkali v Rakousku; Peire Vidal(s) - proměněný ve vlka z lásky ke své „Louve“ (Loba - hraběnka Stéphanie de Fanjeaux) je pronásledován psy, kteří ho připraví o jazyk

Dvorská epika

Dvorský román je originálním výtvořem dvorské kultury. V antické kultuře má jen málo předchůdců (*Theagenés a Charicléa, Aithoiopica, Dafnis a Chloé*; Apuleiův *Asinus aureus*, Petroniův *Satyricon*) a z hlediska inspirace a stylu se velmi liší od hrdinských písní.

Středem zápletky Paní, nová ideologie rytířství, urozenost nejen v boji a statečnosti, ale ve vybraném chování, mravech, oblékání, řeči, tanci, hudbě...

Topoi Dvora (civilizace) a Lesa (nebezpečí, dobrodružství, hrdinské činy)
Spiritualita dvorské lásky, ale také erotika, smysl pro humor...

Antický cyklus

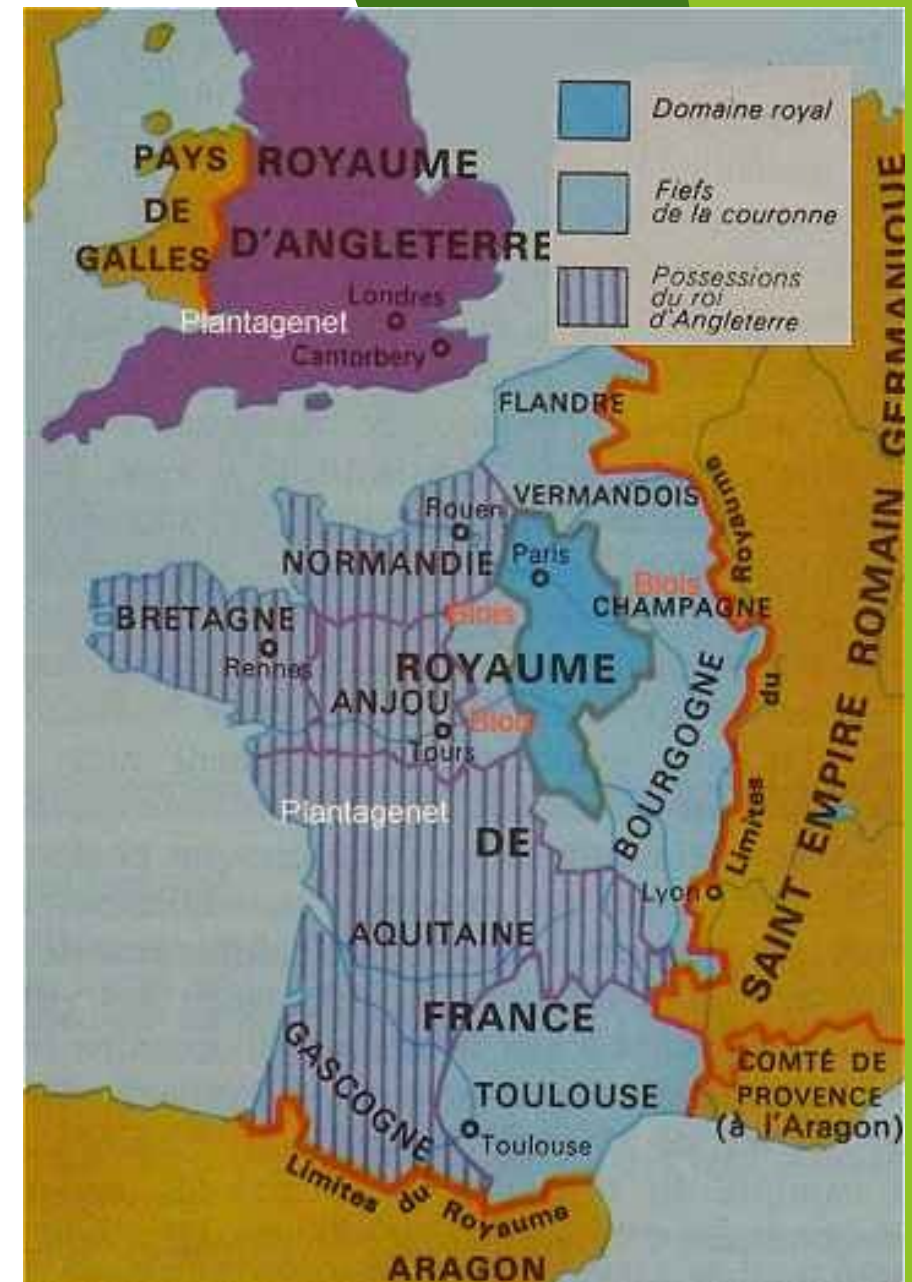
Trojský román, Thébský román, Alexandreidy

Keltský cyklus: dvůr krále Marka (*Tristan a Isolda*), dvůr krále Artuše (*Erec a Enide, Lancelot, Yvain aneb rytíř a lev, Cligès, Parcifal, cyklus, o svatém Grálu*)

Klíčová role Pantagenetovské dynastie v zapojení keltské tematiky

Vliv bardů, velšských, cornwallských nebo irských recitátorů na francouzské půdě doložen od konce 11. století (Bledhri na dvoře Guilhema de Poitiers).

Keltské dějiny, mytologie a zázraky zpracovány: *Historia Britonum* od Pseudo-Nennia (sestavená mezi 7. a 9. stoletím), převzatá Geoffreyem z Monmouthu v *Historia regum Britaniae* (1135): významné místo je vyhrazeno králi Artušovi a jeho rytířům. Významný je však i mytologický přínos: například motivy „*prokletého krále*“ a „*mrtvé země*“, Tristanova cesta do země Morholt (Morhout; strážce země smrti a mrtvých). Toto keltské pozadí se však také spojuje s mystikou apokryfních křesťanských spisů, jako je například *pseudoevangelium Nikodémovo* (Josef z Arimatie a původ Grálu). Kulatý stůl připomíná uspořádání Poslední večeři, kde jedno místo, to obsazené Jidášem, zůstává prázdné, dokud ho nezabere rytíř čistého srdce, obraz lidstva navráceného k životu v milosti. Wace napsal francouzskou verzi pod názvem *Roman de Brut* (1155), kterou věnoval Eleonoře, anglické královně.

Marie de France (působila v letech 1160 až 1190)

abatyše klášterů Barking a Shaftesbury? princezna z rodu Plantagenetů?
Francouzka na anglické dvoru?

Čerpá z velšských námětů formou krátkých příběhů (cca 500-700 veršů) -
forma **lais**.

Sbírka připisovaná Marii de France je uvedena veršovaným *Prologem* a obsahuje 12 **lais**: **Guigemar** (příběh *rytíře*, který se nedokáže zamilovat), **Equitan** (pán z Nantes, královský senešal a manžel ženy, do níž se král zamiluje, je ohrožen spiknutím, které proti němu chystají král a paní; opaření v horké lázni však zahynou oni), **Le Frêne** (příběh dvojčat ve dvou rodinách), **Bisclavret** (vlkodlak je zrazen svou ženou a je mu zabráněno vrátit se do lidské podoby. ..), **Lanval** (dokonalý rytíř na dvoře krále Artuše je zamilován do víly, která mu pod hrozbou, že ji navždy ztratí, zakazuje prozradit svou lásku lidem; králova žena mu však vyzná lásku; Lanval se musí obhájit u soudu lásky, ale není toho schopen, přesto ho víla v *krajním případě* zachrání), **Dva milenci** (aby získal ruku královy dcery, musí ji milenec vynést na kopec, jinak bude s'tat; když dosáhne vrcholu, umírá vyčerpáním; protože dívka ho nemůže přežít, jsou oba milenci pohřbeni na vrcholu kopce), **Yonec** (plod cizoložné lásky, která stojí život jeho otce, Yonec, nyní dospělý, zabije starého muže - svého tchána).,,,

Define footer - presentation title / department

The Lais of Marie de France

Antikurtoazie

Demografický rozmach a hospodářský rozvoj (obchod, umění a řemesla), který vedl k zakládání a rozvoji měst jako nových hospodářských a kulturních center (Arras, Amiens, Troyes, Bourges atd.), nakonec přispěl ke vzniku nového sociálního typu - měšťana: řemeslníka, obchodníka, kramáře.

Významnými rysy byly pevná ekonomická základna ve spojení s královskou mocí a rodem. Měšťanstvo se nemohlo vykázat urozeností, proto se nová třída mohla opřít o **peníze, znalosti, vědění a morálku.**

Tematický rejstřík: antikurtoazie se vyhýbá „ušlechtilým“, idealizujícím, tématům, preferuje „nizkou“, syrovou, každodenní realitu (rodinné hádky, podvody, krádeže, opilecké scény, ženská nevěra, obscénnosti).

Duch: měšťanský vkus je definován jako opak dvornosti, odtud výrazná **misogynie** - ženy nemají nic společného se vznešeností, ani s čistou láskou (srov. dvorská láska), odtud často obscénní **erotika**. **Humor** a **ironie** umožňují převracet hodnoty a jít až k **subverzi**. Odvrácenou stranou tohoto postoje je **moralizování** s implicitním apelem na **univerzální morálku** (a rovnost všech před takovou morálkou).

Postavy: těžkopádní sedláci, vychytralí sedláci, nevěrné manželky, podvádějící manželé, drzí mniši.

Fabliaux- fablely

Termín je pikardského nebo artézského původu (z „fable“, „fableau“) a označuje krátké veršované příběhy (50 - 1500 osmislabičných veršů se sdruženými rýmy): satirické, často obscénní, nebo moralizující a poučné. Fabliaux vynikají vypravěčskou vervou a humorem.

Rutebeuf (cca 1230 - cca 1285)

Bezpochyby pochází ze Champagne, ale jako básník spjatý s pařížským životem je tento silný tvůrce považován za předchůdce Françoise Villona. Jeho „autostylizace“ předznamenala linii, která vedla k „prokletým“ básníkům 19. století.

► *Román o Lišákovi*

Jedná se o nejvýznamnější a nejobsáhlejší dílo z hlediska měšťanského smýšlení s výraznou společensky **satirickou** **realistickou**, **parodickou** (parodie na chanson de geste a dvorský román) a **moralizující** složkou.

Roman de Renard se skládá z několika samostatných příběhů, napsaných mezi koncem 12. a polovinou 13. století, seskupených do 27 „větví“ různé délky (od 90 do 3500 osmislabičných veršů). Celkem se jedná o více než 100 000 veršů.

Charles d'Orléans (24.11. 1394 Paříž - 4.1. 1465 Amboise)

Vévoda z královské krve. Po zavraždění svého otce Ludvíka d'Orléans (1407) se stal vůdcem armagnacké strany. V bitvě u Azincourtu byl zraněn a zajat a strávil 25 let v zajetí v Anglii, než se mohl vrátit do Francie. V ústraní na svých zámcích v Blois a Amboise pěstoval poezii a přijímal básníky (včetně Villona). Jeho dílo představuje jeden z posledních velkých projevů kurtoazie. Velmi ceněné jsou jeho rondeaux a balady.

Christine de Pisan (1365 Benátky - 1431 Poissy)

Její otec, lékař a astrolog, vyučoval na univerzitě v Bologni. Ve Francii vstoupil do služeb krále Charlese V. V 25 letech ovdověla a musela žít s třemi dětmi perem. Své básně a prozaické spisy věnovala různým mecenášům (Filipu Smělému, Ludvíku Orleánskému), pak v roce 1418 odešla do kláštera v Poissy. Rozsáhlé dílo zahrnuje celou řadu témat: *Débat de deux amants*, *Livre des trois jugements*, *Dit de la Rose* (polemika proti misogynii Jeana de Meung v *Le Roman de la Rose*), *Livre de la cité des femmes* (chvála ženských ctností, vychází z Boccacciova traktátu *De claris mulieribus*), *Livre de la mutacion de fortune* (23 000 veršů, autobiografické povahy).

François Villon (1.4. 1431 nebo 19.4. 1432 Paříž - po r.1463)

Vlastním jménem François de Montcorbier. Převzal jméno svého opatrovníka, kanovníka Guillaume de Villon. Získal bakalářský titul (1449) a poté i magisterský (1452, Artes liberales), ale brzy se dostal do problémů se zákonem kvůli vraždě kněze Filipa de Chermoy (1455) a krádeži. Střídavě byl odsuzován, vězněn a omilostňován a svůj život strávil mezi vzdělanci a lidmi na okraji společnosti, mezi Paříží a provincií. Když byl jeho trest smrti v roce 1462 změněn na vyhnanství, opustil Paříž a jeho stopa se ztratila.

1. *Le Lais (Malý testament)* - 40 oktáv, burleskní tón, navazující na tradici „loučení (congés)“ (srov. Jean Bodel) a „La Belle Dame sans mercy“ (Alain Chartier); 2. *Le Testament (Velký Testament)* - 172 oktáv, 16 balad, 3 rondeaux - existenciální zesílení testamentárního žánru; včetně *Ballade des pendus*; 4. 11 balades v argotu jobelin, slangově označující zlodějský cech La Coquille.

RENESSANCE

Ve francouzském kontextu zahrnuje renesance období od italských válek (1494 - tažení Karla VIII.) do roku 1580 (1600). Samotný termín začali v tomto smyslu používat až romantičtí kritici na počátku 19. století, kteří renesanci znovuobjevili a použili ji jako překlad italského slova *Rinascimento*. Ve francouzské slovní zásobě však toto slovo existuje již od roku 1380, ale pouze v náboženském smyslu; význam „renouveau“ (nikoli však literární renouveau) se objevil až na konci 17. století.

V době renesance se používala slova: *humanitas* nebo spíše *humanitas atque litterae* (lidskost ve smyslu: kultura, erudice, ale také městkost, elegantní a společenské chování), *italianisme*, *italianiser* (slova aplikovaná na způsob mluvení a vyjadřování) a *évangélisme* (označení nového postoje k náboženské problematice). Používaný lexikon jasně ukazuje, že tehdejší lidé sami sebe nevnímali stejně jako současní kritici a historiografové, kteří s odstupem seskupují tři velká hnutí známá jako „renesance“ (umění, písmo, technika), „humanismus“ (erudice, písmo) a „reforma“ (náboženství).

Návrat k antice se zakládá na nových faktorech:

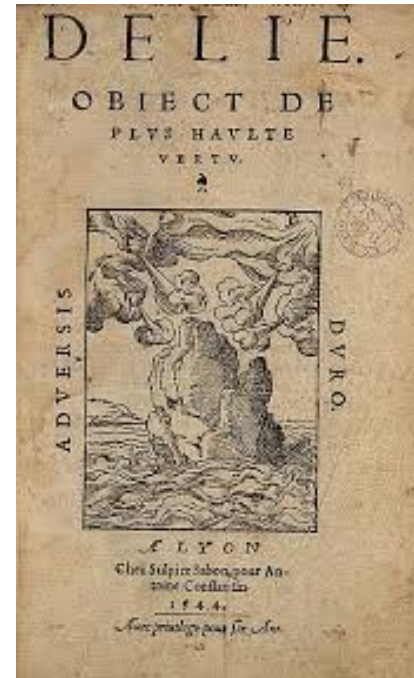
- 1. Důvěrná znalost původních textů** - vyplývající z objevů rukopisů v klášterech: srov. **Poggio Bracciolini**, který využil svého pobytu na Kostnickém koncilu k tomu, aby prošel knihovny v regionu (Stace, Quintilianus, Silvius Italicus nalezené v klášteře Saint-Gall); **Giovanni Aurispa**, který cestoval do Německa (objev Plinia Staršího) a Byzance (*Iliada*, Aischylos, Sofoklés).
- 2. Přímá znalost textů:** je s podivem, že všechny tyto texty byly ihned po svém objevení komentovány a tištěny (tiskaři Frobenius v Basileji, rodina Estienne v Paříži a Ženevě, Étienne Dolet a Sébastien Gryphe v Lyonu atd.). Instituce, které do té doby rozdávaly vědomosti - církve, univerzity - byly vytlačeny z intelektuálního koloběhu. **Protože nové vědění bylo mimo instituce, unikalo autoritám.**
- 3. Přímé poznání řecké a hebrejské antiky:** díky dvěma koncilům - ve Ferrare (1438) a ve Florencii (1439-42) - byly navázány důležité kontakty s křesťanským Východem.

Postavení humanistických intelektuálů

- 1. Sekularizace a oslabení autority**
- 2. Sekulární mýtus renesance „Bůh v závorce“.**

Marsilio Ficino: *Theologia platonica de immortalitate animarum* (1482). Viz **Maurice Scève** (1501-1562) a jeho filozofickou báseň *Le Microcosme*, v níž prvotní Adam představuje sen o nové jednotě ducha a těla; srovnej **François Rabelais** (1494-1553) a jeho „*Abbaye de Thélème*“ atd.

4. Víra ve schopnosti člověka - nejdokonalejšího Božího stvoření - slouží především k **uplatnění individuálních schopností a zásluh („virtus“)**, aby se člověk vyznamenal a dosáhl **slávy.**

► **Nový status literatury - knihtisk**
Vynález knihtisku pronikl do Francie poměrně rychle (1470), a to i přes prudký odpor kopistů, který přiměl krále Ludvíka XI., aby zasáhl ve prospěch tiskařů.

Maurice Scève (1501? 1510 Lyon - 1562? 1564)

Délie, objet de plus haute vertu (1544) byla inspirována básničkou **Pernette du Guillet** (která zemřela v roce 1545 obklopena básníky, kteří ji obdivovali). Sbíрка sleduje zrod a proměny hledání lásky („*Souffrir ne pas souffrir*“) ve stylu platónské očisty. Scève, hudebník, ale také pythagorejec a platónský mystik, byl citlivý na harmonii a symboliku čísel. Sbíрка se skládá ze 449 dizainů: odečteme-li prvních 5 a poslední 3, které tvoří úvod a závěr, dostaneme číslo 441, tedy $(7 \times 7) \times (3 \times 3)$, neboli $4 + 4 + 1 = 9$. Knihu zdobí 50 dřevorytových emblémů, které kombinují text a obraz (báseň-obraz-symbol) a pravidelně střídají 6 jednoduchých geometrických tvarů: obdélník, kruh, kosočtverec, elipsa, trojúhelník a ovál. Z tohoto systému existují pouze dvě výjimky, které jsou nezbytné pro přechod od 48 (=6x8) k 50: dva přídavky uprostřed 5. série a v čele závěrečné půlsérie. Jedná se o dílo ***poeta doctus***, kde je estetika spojena s (hermetickým) poznáním a poetický impuls s mystikou. **Délie** je jednak anagramem slova „*Idea*“, jednak řeckou a latinskou podobou epiteta „**Delia**“ bohyně Artemis-Diane, narozené na ostrově Délos, která vystupuje v mytologii, V mytologii se objevuje jako součást triády, kterou tvoří pekelné božstvo **Hekaté-Hekaté** (čarodějka, která ničí lidi), divoká a panenská **Artemis-Diane** (lovkyně, která je osudná mužům, kteří loví, jako Aktaión-Aktéón) a nebeská Luna, čistá a inspirující poezii, jako její bratr Apollón. Používání emblémů je vedle jejich kontextové poetické a symbolické funkce také znakem povznesení poezie a zušlechtění poezie a poezíí.

Pléiade

V dějinách francouzské literatury se jednalo o nový fenomén. Bylo to první vědomě konstituované literární hnutí s uceleným literárním programem, který předznamenával samotnou tvorbu.

Joachim du Bellay (1522 La Tourmelière - 1. 1. 1560 Paříž)

Jeho rod patřil k anjouovské šlechtě (původní jméno bylo Berlay), jedné z nejstarších ve Francii: jeho předek Emenon byl koncem 7. století hrabětem z Poitiers a Angoulême. Je to také rod proslulý svými válečníky a diplomaty: jeden z du Bellayových předků bojoval ve Svaté zemi po boku Richarda Lví srdce a další na anglické straně u Azincourtu.

► **Pierre de Ronsard (6. nebo 10.9. 1524 La Possonnière - 27.12. 1585 Saint-Cosme-lez-Tours)**

Pocházel ze starého šlechtického rodu a byl předurčen k vojenské kariéře, stejně jako jeho starší bratr Claude (+ 1556), nebo k diplomacii, administrativě a právu. Stejně jako mnoho jiných pánů jeho generace se rozhodl proslavit se poezií. Byl prodchnut humanistickým snem o básníkovi-prorokovi a rádci králů a po určitou dobu byl jeho ztělesněním, než tento ideál zkompromitoval úpadek dynastie Valois, utopený v krvi náboženských válek.

► **François Rabelais (1483?, 1484 nebo 1494 La Devinière - 1553 Paříž)**

Jeho otec Antoine Rabelais byl právníkem u královského dvora v Chinonu a velkým vlastníkem půdy. Rodina předurčila mladého Françoise k církevní kariéře. Vzdělával se v opatství Seuilly a poté jako novic v opatství La Baumette, kde se podle některých pramenů setkal s **Geoffroyem d'Estissac** a **bratry du Bellay** (Guillaume de Langey a Jean du Bellay). Tyto tři velké osobnosti se měly stát hlavními ochránci budoucího prozaika.

► Ve 26 letech vstoupil François Rabelais do **františkánského řádu** v klášteře Cordeliers du Puy-Saint-Martin poblíž Fontenay-le-Comte v Poitou. Tam se seznámil s **Pierrem Amy** (známým jako Lamy), u kterého začal studovat **řečtinu**. Znalost řečtiny zajistila Rabelaisovi přední místo mezi **humanistickou elitou**.

V listopadu 1532 byl Rabelais jmenován lékařem Grand-Hôtel-Dieu-de-Notre-Dame-de-Pitié-du-Pont-du-Rhône v **Lyonu**.

Rabelais získal pověst jednoho z nejlepších lékařů v království. V roce 1536 získal v Montpellier doktorát, vyučoval v Montpellier a Lyonu, pitval mrtvoly. Kromě Lyonu vykonával svou profesi na několika dalších místech: v Poitou (1543-1546), Metách (1546). Tyto přesuny byly často vyvolány obavami z trestního stíhání za vydávání jeho knih (to, když uprchl do Met) nebo podezřením z protestantismu (plakátová aféra roku 1534).

Všechny své knihy vydá Rabelais v Lyonu

Pantagruel (1532)

Gargantua (1534)

Le Tiers Livre (1546)

Le Quart Livre (1548-1552)

Le Cinquième Livre (1564)